

EKONOMIKA PĚSTOVÁNÍ BRAMBOR

Ing. M. Čížek, Ph.D.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV BRAMBORÁŘSKÝ HAVLÍČKŮV BROD, s. r. o.
PORADENSKÝ SVAZ BRAMBORÁŘSKÝ KROUŽEK

EKONOMIKA PĚSTOVÁNÍ BRAMBOR

Ing. Milan Čížek, Ph.D.

Bramborám patří vedle obilovin, ozimé řepky a dalších tržních plodin (mák, kmín, hrách, hořčice, trávy na semeno apod.) důležité místo ve struktuře pěstovaných plodin. Na výsledku výroby brambor obvykle závisí nejen úspěšnost rostlinné výroby, ale i specializovaného zemědělského podniku jako celku. Výměra brambor se u specializovaných podniků pohybuje kolem 10 % orné půdy. V posledních letech však dochází k trvalému poklesu osázených ploch bramborami (tab. 1). K poklesu dochází u zemědělského sektoru i u domácností, ale tam zdaleka ne tak dramaticky. Na poklesu osázených ploch bramborami se podílí zejména ekonomická náročnost a nestabilita výroby brambor ve srovnání s jinými tržními plodinami, zvýšení tržních cen obilovin a ozimé řepky a také nástup výstavby bioplynových stanic a s tím spojené vyšší nároky na osevnické plochy kukuřice v neprospěch brambor.

Tab. 1: Vývoj ploch brambor v ČR (včetně domácností) VÚB (2013)

Užitkový směr (ha)	Hospodářský rok (1. 7. – 30. 6.)					
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Rané konzumní	3 526	3 399	3 292	2 975	3 037	2 578
Ostatní konzumní	28 039	25 944	25 177	24 310	23 896	20 834
Sadbové	4 158	4 257	3 875	3 613	3 542	3 269
Pro výrobu škrobu	4 521	4 216	4 378	4 151	3 104	3 389
CELKEM	40 244	37 816	36 722	35 050	33 580	30 069

EKONOMICKÉ ANALÝZY

Ke sledování ekonomiky pěstování brambor byly využity výsledky ekonomických analýz hospodaření vybraných zemědělských podniků na Českomoravské vrchovině. Ekonomické analýzy byly provedeny metodou kalkulace příspěvku na úhradu fixních nákladů a zisku (hrubého zisku = gros margin), běžně používanou v zemích EU. Pomocí této metody lze zjistit přímé (variabilní) náklady u jednotlivých výrobních úseků, tzn. náklady přímo přiřaditelné a porovnat je s dosaženými tržními výkony (tržby včetně dotací). Výsledkem je příspěvek na úhradu fixních nákladů a zisku, který slouží k úhradě fixních a režijních nákladů a k tvorbě zisku. Teprve v další fázi kalkulace jsou k jednotlivým výrobním úsekům, tedy i bramborám, přiřazeny fixní a režijní náklady (podniková a správní režie, odpisy strojů a zařízení, daň z pozemků, pojištění budov a staveb apod.). Nakonec jsou kalkulovány úplné vlastní náklady na hektar, popř. na tunu hlavního výrobku. Závěrem kalkulace jsou bilancovány tržní výkony a úplné vlastní náklady, čímž zjistíme, zda výroba v daném výrobním úseku, v našem případě brambor, byla zisková či ztrátová.

HODNOCENÍ EKONOMIKY PĚSTOVÁNÍ BRAMBOR

Ekonomiku pěstování brambor je nezbytné hodnotit v delším časovém období (nejméně 5 let). Každý rok je situace jiná, zejména z pohledu dosažených výnosů, celkové produkce brambor, realizačních cen konzumních a sadbových brambor, nákladovosti výroby apod. Stejně tak delší časová řada je důležitá k posouzení trendů ekonomiky a rentability výroby. V publikaci jsou uvedeny výsledky ekonomických analýz hospodaření zemědělských podniků za období 2006–2011 u vybraného souboru pěstitelů brambor z oblasti Českomoravské vrchoviny (bramborářská výrobní oblast). Každým rokem byla analyzovaná výměra brambor v rozmezí 1074–1259 ha. Uvedené výsledky zobrazují sice zlomek celkové plochy brambor, na druhé straně však průměrná osázená plocha brambor vyšší než 140 ha u vybraných pěstitelů svědčí o správnosti výběru tohoto souboru zemědělských podniků.

Brambory byly hodnoceny jako plodina (tzn. veškerá produkce v zemědělském podniku), protože je velmi obtížné přesně kalkulovat tržní výkony a náklady na konzumní, sadbové či brambory pro výrobu škrobu. Navíc dnes žádný producent nevyrábí pouze brambory jednoho užitkového směru (konzumní, sadbové, k výrobě škrobu, ke zpracování na výrobky), a i nestandardní brambory mají svou tržní hodnotu. Pro hodnocení ekonomiky pěstování jednotlivých

užitkových směrů brambor byly ve VÚB Havlíčkův Brod vytvořeny modelové kalkulace nákladů, které lze využít pro snadnější orientaci pracovníků zemědělské praxe.

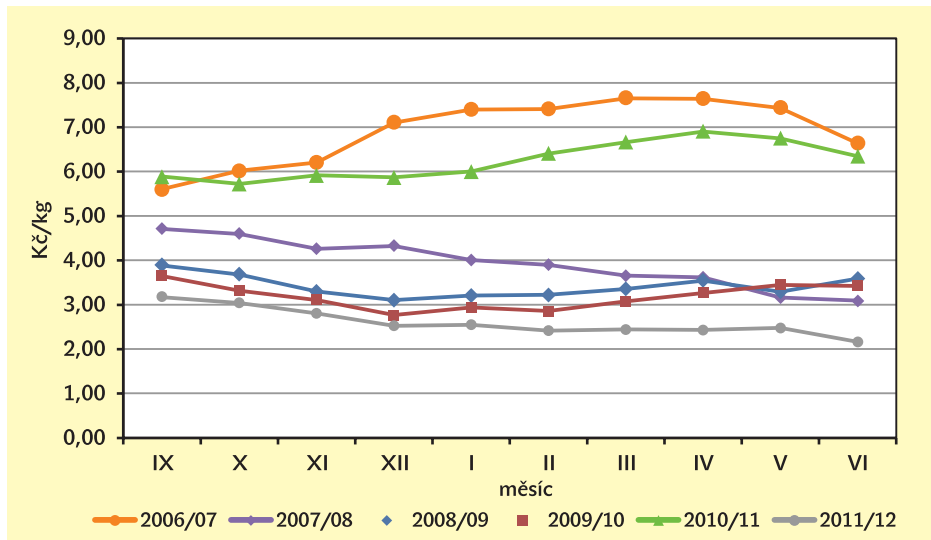
EKONOMIKA PĚSTOVÁNÍ BRAMBOR

Základní faktory ekonomiky pěstování brambor jsou:

- intenzita výroby (výnos)
- tržní zhodnocení produkce (realizační ceny, dotace)
- nákladovost výroby (celková výše nákladů)

Z těchto ekonomických faktorů pěstitel brambor může ovlivnit výši produkce z ha (výnos) a celkovou výši nákladů (nákladovost výroby). K tomu je zapotřebí ovšem dodat, že pěstitel nemá vliv na zvyšování cen vstupů. Podle údajů ČSÚ vzrostly ceny osiv a sadby v období 2005–2012 o 35,5%, minerálních hnojiv o 30,8%, elektrické energie o 51,1% a pohonných hmot o 29,8%. Na druhé straně ceny přípravků na ochranu rostlin poklesly ve stejném období o 8% (nejvíce u fungicidů o 13,9% a herbicidů o 10,3%). Tyto vstupy tvoří jednotlivé nákladové položky zemědělských komodit. Tržní zhodnocení produkce souvisí s vývojem realizačních cen v daném období (obr. 1), s kvalitou dosahované produkce brambor a s tím, jak má pěstitel zajištěn odbyt své produkce.

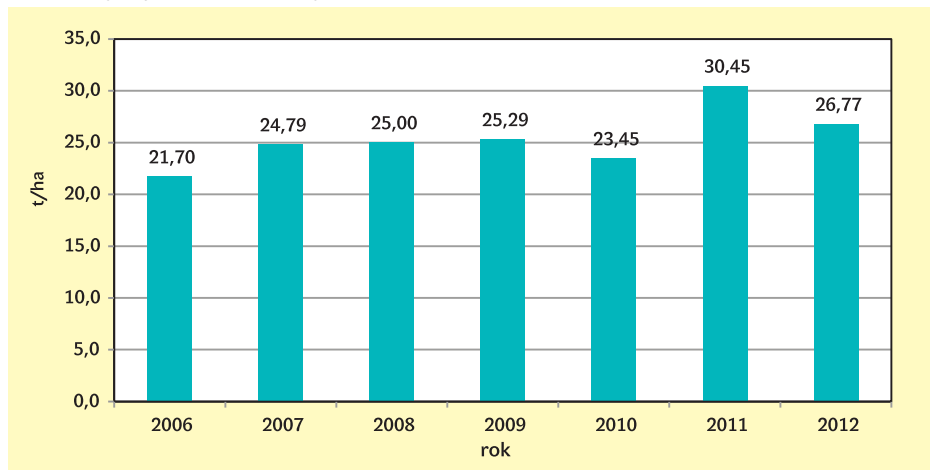
Obr. 1: Vývoj farmářských cen brambor dle ČSÚ

1. Intenzita výroby – výnos, produkce brambor z ha

Ve sledovaném souboru producentů brambor z Českomoravské vrchoviny byl v období let 2006–2011 průměrný výnos brambor (28,67 t/ha) o 3,32 t/ha vyšší, než udává ČSÚ (obr. 2) pro ČR (25,35 t/ha). Příčinou tohoto rozdílu bude zřejmě vysoká úroveň specializace a koncentrace výroby brambor ve vybraných zemědělských podnicích.

Obr. 2: Vývoj průměrného výnosu brambor v ČR dle ČSÚ

2. Tržní zhodnocení produkce

Tento faktor je hlavní, bohužel ze strany pěstitele těžko ovlivnitelný. Často pěstitel brambor není schopen získat pro svou produkci odpovídající realizační cenu (tlak obchodních řetězců, dovoz a vývoz brambor a výrobků z brambor apod.). Producenti brambor na Českomoravské vrchovině dosáhli v období 2006–2011 průměrné realizační ceny 3,84 Kč/kg brambor, nejlépe realizovali v roce 2006 za 4,90 Kč/kg, naopak nejhůře v roce 2011 (2,51 Kč/kg). Jedná se o průměr ceny za konzumní, sadbové, krmné brambory a brambory pro výrobu škrobu. Důležitou součástí tržního zhodnocení produkce jsou **dotace** (tab. 2). Přímě k bramborám jsou směřovány dotace na podporu používání certifikované sadby odrůd brambor (které nejsou určeny pro výrobu škrobu) na produkčních plochách u pěstitelů hospodařících v uzavřené pěstební oblasti a dále národní doplňkové platby na brambory na výrobu škrobu (do konce hospodářského roku 2011/12). Kromě toho kalkulujeme přímé platby na zemědělskou půdu (SAPS). Výjimečně lze přiřadit i další dotační prostředky jako dotace na pojištění, na vedení polních pokusů apod.

Tab. 2: Úroveň dotací u vybraných pěstitelů brambor v jednotlivých letech dle VÚB (2013)

Dotace	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Průměr
Kč/ha	7 068	8 942	9 083	9 272	9 168	10 568	9 017
Výnos t/ha	25,92	27,61	28,77	29,97	27,56	32,17	28,67
Kč/t	273	324	316	309	333	329	314

Tab. 3: Ekonomika výroby brambor u vybraných zemědělských podniků dle VÚB (2013)

Ukazatel	Ročník					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Plocha brambor (ha)	1 119,0	1 074,5	1 259,6	1 204,0	1 178,5	1 246,1
Výnos (t/ha)	25,92	27,61	28,77	29,97	27,56	32,17
Průměrná realizační cena (Kč/t)	4 897	4 299	3 772	3 442	4 107	2 507
Tržby včetně dotací (Kč/ha)	136 210	131 473	117 366	112 458	122 916	90 423
Přímé náklady (Kč/ha)	66 538	75 430	78 879	79 225	72 839	80 329
Nepřímé náklady (Kč/ha)	10 191	10 728	11 360	8 698	10 209	12 128
Úplné vlastní náklady (Kč/ha)	76 729	86 157	90 239	87 924	83 048	92 456
Náklad na t produkce (Kč/t)	2 960	3 121	3 136	2 934	3 014	2 874
Zisk, ztráta (Kč/ha)	59 481	45 316	27 127	24 535	39 868	-2 034
Míra rentability výroby (%)	77,5	52,6	30,1	27,9	48,0	-2,2
Počet podniků	10	8	8	8	8	8

3. Nákladovost výroby (celková výše nákladů)

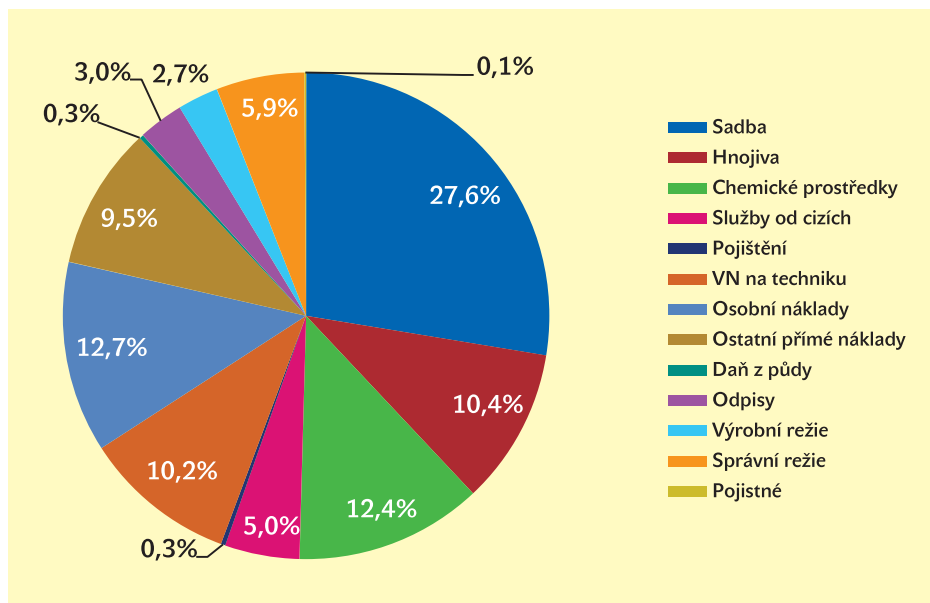
Náklady obecně dělíme na přímé (variabilní), které mohou být přiřazeny k určitému výrobnímu postupu (bramborám), a fixní (režijní), tj. stálé. Přímé (variabilní) náklady na ha se skládají z těchto položek:

- sadba brambor (nakoupená a vlastní)
- hnojiva (minerální i statková)
- prostředky chemické ochrany rostlin
- služby od cizích
- mzdy
- variabilní náklady na techniku (PHM, náhradní díly, mazadla, opravy, pojištění strojů), tzn. náklady na provoz mechanizace, potřebné k výrobě brambor
- ostatní variabilní náklady (pojištění, spotřeba ostatního materiálu, náklady na třídění a skladování, licenční poplatky apod.)

Nepřímé (fixní) náklady zahrnují výrobní a správní režii, odpisy budov a technologie, daně, nájemné apod.

Variabilní náklady se na rozdíl od fixních nákladů mění s rozsahem výroby a jejich jednotlivé položky lze ovlivnit, například jinou strukturou použitých pesticidů, snížením dávek minerálních hnojiv (kompenzace statkovými hnojivy), nižším využitím služeb od cizích, náhradou lidské práce výkonnou mechanizací apod. Fixní náklady zůstávají neměnné i při změnách v objemu produkce a zemědělský podnikatel nemá možnost jejich velikost snížit. Podíl jednotlivých položek přímých nákladů na výrobu brambor z úplných vlastních nákladů ukazuje (obr. 3), že přímé (variabilní) náklady tvoří 87,7% úplných vlastních nákladů, fixní (režijní) náklady pouze 12,3% úplných vlastních nákladů. **Z toho vyplývá, že producent brambor může svými manažerskými rozhodnutími ovlivnit 88% nákladů na pěstování brambor.** Lze namítnout, že neovlivní stoupající ceny vstupů, jak bylo uvedeno již dříve, ale existují přístupy, kterými lze výrazně snížit některé nákladové položky.

Obr. 3: Struktura nákladů při výrobě brambor u vybraného souboru pěstitelů (dle VÚB)

MODELOVÉ KALKULACE PRO JEDNOTLIVÉ UŽITKOVÉ SMĚRY BRAMBOR

Modelové kalkulace nákladů pro každý užitkový směr brambor byly vytvořeny pro snadnější orientaci jednotlivých pěstitelů i jako podklad pro budoucí manažerská rozhodnutí.

Tab. 4: Modelová kalkulace nákladů raných konzumních brambor (VÚB)

Ukazatel	Varianty výnosu tržního zboží (hlavního výrobku)						
	Jedn.	1	2	3	4	5	6
Výnos tržního zboží	t/ha	18,0	17,2	16,4	15,6	14,8	14,0
Spotřeba sadby	t/ha	3,0					
Cena sadby	Kč/t	6 500					
Náklady na sadbu	Kč/ha	19 500					
Odběr N	kg/ha	90,0	86,0	82,0	78,0	74,0	70,0
živin P ₂ O ₅	kg/ha	36,0	34,4	32,8	31,2	29,6	28,0
K ₂ O	kg/ha	144,0	137,6	131,2	124,8	118,4	112,0
MgO	kg/ha	27,0	25,8	24,6	23,4	22,2	21,0
CaO	kg/ha	90,0	86,0	82,0	78,0	74,0	70,0
Náklady N	Kč/ha	1 348	1 288	1 228	1 168	1 108	1 048
P ₂ O ₅	Kč/ha	635	607	578	550	522	494
K ₂ O	Kč/ha	2 012	1 923	1 833	1 744	1 655	1 565
MgO	Kč/ha	342	327	312	297	282	266
CaO	Kč/ha	900	860	820	780	740	700
Náklady na doplnění živin	Kč/ha	5 237	5 004	4 772	4 539	4 306	4 073
Náklady na ochranu	Kč/ha	1 300		300			
Ostatní přímý materiál (textilie)	Kč/ha	8 000					
Materiálové náklady celk. celkem	Kč/ha	34 037	33 804	33 572	32 339	32 106	31 873
Osobní náklady	Kč/ha	7 265	6 872	6 501	6 149	5 817	5 502
Var. náklady na techniku	Kč/ha	6 828	6 503	6 193	5 898	5 618	5 350
Ostatní náklady	Kč/ha	22 042	20 852	19 726	18 661	17 653	16 700
Úplné vlastní náklady	Kč/ha	70 173	68 032	65 992	63 047	61 193	59 425
Úplné vlastní náklady	Kč/t	3 898	3 955	4 024	4 041	4 135	4 245

Pozn.: náklady uvedenými u jednotlivých živin se rozumí náklady na doplnění živin, odebraných předpokládaným výnosem.

Nejvýraznější nákladovou položkou jsou ostatní náklady, které zahrnují použití netkané textilie, závlah, odpisy strojů a technologie a režijní náklady. Z modelové kalkulace vyplývá, že farmářská cena raných konzumních brambor by se měla pohybovat nad hladinou 4,50 Kč/kg a současně výnos tržního zboží nad 16,4 t/ha, pokud chceme hodnotit výrobu jako rentabilní a ziskovou (přiměřený

zisk 15 %). Všechno se odvíjí od časnosti české produkce (čím dřívější sklizeň, tím vyšší farmářská cena), tzn. úroveň cen je silně závislá na ročníku. Kalkulace tržeb zahrnují průměrnou úroveň dotací na ha brambor ve sledovaném šestiletém období (9 017 Kč/ha).

Tab. 5: Modelová kalkulace nákladů ostatních konzumních brambor (VÚB)

Ukazatel	Varianty výnosu tržního zboží (hlavního výrobku)							
	Jedn.	1	2	3	4	5	6	
Výnos tržního zboží	t/ha	30,0	28,0	26,0	24,0	22,0	20,0	
Spotřeba sadby	t/ha	3,0						
Cena sadby	Kč/t	6 500						
Náklady na sadbu	Kč/ha	19 500						
Odběr N	kg/ha	150,0	140,0	130,0	120,0	110,0	100,0	
živin P ₂ O ₅	kg/ha	60,0	56,0	52,0	48,0	44,0	40,0	
K ₂ O	kg/ha	240,0	224,0	208,0	192,0	176,0	160,0	
MgO	kg/ha	45,0	42,0	39,0	36,0	33,0	30,0	
CaO	kg/ha	150,0	140,0	130,0	120,0	110,0	100,0	
Náklady N	Kč/ha	2 246	2 096	1 946	1 797	1 647	1 497	
P ₂ O ₅	Kč/ha	1 058	987	917	846	776	705	
K ₂ O	Kč/ha	3 354	3 130	2 907	2 683	2 460	2 236	
MgO	Kč/ha	571	533	495	457	419	381	
CaO	Kč/ha	1 500	1 400	1 300	1 200	1 100	1 000	
Náklady na doplnění živin	Kč/ha	8 729	8 147	7 565	6 983	6 401	5 819	
Náklady na ochranu	Kč/ha	10 311	9 661	9 011	8 361	7 712	7 062	
Materiálové náklady celk. celkem	Kč/ha	38 539	37 307	36 076	34 844	33 613	32 831	
Osobní náklady	Kč/ha	9 511	8 877	8 243	7 609	6 975	6 341	
Var. náklady na techniku	Kč/ha	8 160		7 835		6 855		
Ostatní náklady	Kč/ha	18 636	17 971	17 306	16 642	15 977	15 312	
Úplně vlastní náklady	Kč/ha	74 846	72 315	69 460	66 930	63 419	60 889	
Úplně vlastní náklady	Kč/t	2 495	2 583	2 672	2 789	2 883	3 044	

Pozn.: náklady uvedenými u jednotlivých živin se rozumí náklady na doplnění živin, odebraných předpokládaným výnosem.

U ostatních konzumních brambor tvoří materiálové náklady průměrně 52,2% úplných vlastních nákladů, osobní (mzdové) náklady 11,7% a variabilní náklady na techniku 11,2% úplných vlastních nákladů. Ostatní náklady zahrnují náklady na třídění a skladování produkce, odpisy strojů a technologie, pojištění a režijní náklady. Z modelové kalkulace vyplývá, že farmářská cena ostatních konzumních brambor by se měla pohybovat nad hladinou 3,00 Kč/kg a výnos tržního

zboží nad úrovní 28,0 t/ha, pokud chceme hodnotit výrobu jako rentabilní a ziskovou (přiměřený zisk 15 %).

Tab. 6: Modelová kalkulace nákladů brambor pro výrobu škrobu (VÚB)

Ukazatel	Varianty výnosu tržního zboží (hlavního výrobku)						
	Jedn.	1	2	3	4	5	6
Výnos tržního zboží	t/ha	34,0	32,0	30,0	28,0	26,0	24,0
Spotřeba sadby	t/ha	3,0					
Cena sadby	Kč/t	6 500					
Náklady na sadbu	Kč/ha	19 500					
Odběr N	kg/ha	170,0	160,0	150,0	140,0	130,0	120,0
živin P ₂ O ₅	kg/ha	68,0	64,0	60,0	56,0	52,0	48,0
K ₂ O	kg/ha	272,0	256,0	240,0	224,0	208,0	192,0
MgO	kg/ha	51,0	48,0	45,0	42,0	39,0	36,0
CaO	kg/ha	170,0	160,0	150,0	140,0	130,0	120,0
Náklady N	Kč/ha	2 545	2 396	2 246	2 096	1 946	1 797
P ₂ O ₅	Kč/ha	1 199	1 128	1 058	987	917	846
K ₂ O	Kč/ha	3 801	3 577	3 354	3 130	2 907	2 683
MgO	Kč/ha	647	609	571	533	495	457
CaO	Kč/ha	1 700	1 600	1 500	1 400	1 300	1 200
Náklady na doplnění živin	Kč/ha	9 892	9 310	8 729	8 147	7 565	6 983
Náklady na ochranu	Kč/ha	8 699	7 941				7 062
Materiálové náklady celk.	Kč/ha	38 091	36 751	36 170	35 588	35 006	33 545
Osobní náklady	Kč/ha	3 152	2 955	2 758	2 561	2 364	2 167
Var. náklady na techniku	Kč/ha	8 568	8 160	8 160	7 835	7 835	6 855
Ostatní náklady	Kč/ha	8 665					
Úplné vlastní náklady	Kč/ha	58 477	56 532	55 753	54 649	53 870	51 232
Úplné vlastní náklady	Kč/t	1 720	1 767	1 858	1 952	2 072	2 135

Pozn.: náklady uvedenými u jednotlivých živin se rozumí náklady na doplnění živin, odebraných předpokládaným výnosem.

Náklady na pěstování brambor pro výrobu škrobu jsou zhruba o 20,0% nižší než u brambor konzumních ostatních, zejména v položkách osobní a ostatní náklady (odpisy strojů a technologie, pojištění, režijní náklady). Český škrobárenský svaz uvádí v posledních šesti letech průměrný výnos brambor pro výrobu škrobu v rozmezí 31,7–33,0 t/ha. V tom případě z modelové kalkulace vyplývá, že farmářská cena brambor pro výrobu škrobu (při započtení dotací do tržeb) musí být minimálně 2,00 Kč/t a výnos na úrovni 32,0 t/ha, aby byla jejich výroba rentabilní a zisková (přiměřený zisk 15 %).

Tab. 7: Modelová kalkulace nákladů brambor pro výrobu sadby (VÚB)

Ukazatel	Varianty výnosu tržního zboží (hlavního výrobku)						
	Jedn.	1	2	3	4	5	6
Výnos tržního zboží	t/ha	22,0	20,0	18,0	16,0	14,0	12,0
Spotřeba sadby	t/ha	3,0					
Cena sadby	Kč/t	8 500					
Náklady na sadbu	Kč/ha	25 500					
Odběr N	kg/ha	110,0	100,0	90,0	80,0	70,0	60,0
živin P ₂ O ₅	kg/ha	44,0	40,0	36,0	32,0	28,0	24,0
K ₂ O	kg/ha	176,0	160,0	144,0	128,0	112,0	96,0
MgO	kg/ha	33,0	30,0	27,0	24,0	21,0	18,0
CaO	kg/ha	110,0	100,0	90,0	80,0	70,0	60,0
Náklady N	Kč/ha	1 647	1 497	1 348	1 198	1 048	898
P ₂ O ₅	Kč/ha	776	705	635	564	494	423
K ₂ O	Kč/ha	2 460	2 236	2 012	1 789	1 565	1 342
MgO	Kč/ha	419	381	342	304	266	228
CaO	Kč/ha	1 100	1 000	900	800	700	600
Náklady na doplnění živin	Kč/ha	6 401	5 819	5 237	4 655	4 073	3 491
Náklady na ochranu	Kč/ha	9 555			9 170		
Materiálové náklady celk.	Kč/ha	41 456	40 874	40 292	39 235	38 743	38 161
Osobní náklady	Kč/ha	13 024	11 840	10 764	9 785	8 896	8 087
Var. náklady na techniku	Kč/ha	8 194	7 804	7 432	7 078	6 741	6 420
Ostatní náklady	Kč/ha	22 175	21 119	20 114	19 156	18 244	17 375
Úplné vlastní náklady	Kč/ha	84 849	81 637	78 602	75 344	72 624	70 043
Úplné vlastní náklady	Kč/t	3 857	4 082	4 367	4 709	5 187	5 837

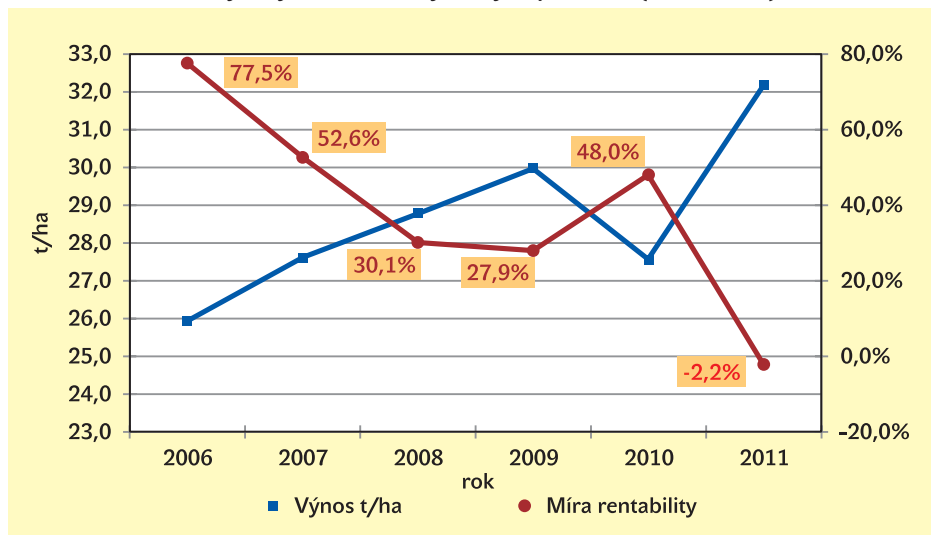
Pozn.: náklady uvedenými u jednotlivých živin se rozumí náklady na doplnění živin, odebraných předpokládaným výnosem.

Produkce sadbových brambor je ekonomicky nejnáročnějším pěstitelským směrem výroby brambor především z pohledu vysokých materiálových a osobních nákladů. Z modelové kalkulace vyplývá, že farmářská cena sadbových brambor (při započtení dotací do tržeb) musí být minimálně 5,00 Kč/kg při dosažení průměrného výnosu 18,0t/ha, nebo 5,40 Kč/kg při výnosu 16,0t/ha tak, aby byla jejich výroba rentabilní a zisková (přiměřený zisk 15 %). Zejména dotace (na nákup certifikované sadby) zde hrají významnou roli při bilanci tržeb a nákladů.

RENTABILITA VÝROBY BRAMBOR

Rentabilita výroby je relativní vyjádření výsledku hospodaření ve vztahu k určitému základu (vloženým prostředkům, vlastním nákladům). V zemědělství porovnáváme tržby na 1 t brambor (tržní cena + dotace) a jednotkové náklady (náklady na 1 t hlavního výrobku). Obecně lze konstatovat, že ve sledovaném období 2006–2011 byla rentabilita výroby brambor u sledovaného vzorku producentů brambor (obr. 4) vždy kladná, s výjimkou roku 2011. Důvodem záporné rentability výroby brambor v roce 2011 byla velmi nízká průměrná realizační cena (2,51 Kč/kg). Pokud bychom v tomto roce nezapočetli dotace, klesla by rentabilita na hodnotu -13,6%. Je to nejhorší výsledek od počátku sledování VÚB, tj. od roku 1997.

Obr. 4: Rentabilita výroby brambor u vybraných pěstitelů (VÚB, 2013)

Rentabilitu výroby brambor lze porovnat s ostatními tržními plodinami u stejného souboru pěstitelů a ve stejném časovém období. U ozimé řepky bylo dosaženo průměrné míry rentability +13,1% (průměrný dosažený výnos 2,79 t/ha), ve dvou letech byla však míra rentability záporná (-4,2% v roce 2006, respektive -17,7% v roce 2008). U ozimé pšenice byla situace podstatně horší, ve čtyřech ze šesti hodnocených let byla míra rentability záporná (nejhůře v roce 2009, -20,8%). Pěstování jarního ječmene lze i přes nízký průměrný dosažený výnos (3,82 t/ha) hodnotit jako poměrně úspěšné s průměrnou mírou rentability výroby +6,4%. U máku setého byla sice průměrná míra rentability v období

2006–2011 vysoká (+37,7 %), nicméně u této plodiny docházelo k největším výkyvům v dosaženém výnosu (0,47–0,94 t/ha) a samozřejmě v realizační ceně (13,31–50,04 Kč/kg). Bohužel nejhůře z pohledu rentability výroby vychází hrách, ačkoliv jinak je pro strukturu RV velmi prospěšnou plodinou. Pěstování hrachu bylo rentabilní pouze ve dvou ze šesti hodnocených let s průměrným dosaženým výnosem 2,27 t/ha a zápornou mírou rentability výroby (–4,9 %). Z dlouhodobějšího hlediska vychází brambory v porovnání s ostatními tržními plodinami jako plodina s nejvyšší rentabilitou výroby.

INTEGROVANÁ PRODUKCE BRAMBOR

Integrovaná produkce brambor (IPB) je ekonomická produkce brambor vysoké kvality, která dává přednost ekologicky přijatelným metodám a minimalizuje nežádoucí vedlejší účinky agrochemikálií při jejich používání a klade důraz na zvýšení ochrany životního prostředí a zdraví lidí. Cílem IPB je zavést takový systém technologie pěstování, kde díky uplatnění rozhodovacích procesů dojde ke snížení spotřeby minerálních hnojiv a přípravků na ochranu rostlin, vyšší kvalitě produkce a zachování ekonomické efektivity pěstování a dohledatelnosti prodávaných konzumních brambor až k samotnému pěstiteli.

VÚB Havlíčkův Brod vyhodnotil tříleté poloprovozní pokusy se systémem integrované produkce brambor. Z porovnání výsledků s výše uvedenými analýzami vybraných pěstitelů (hodnoceno období 2009–2011) vyplývají některé závěry:

- průměrný výnos brambor byl srovnatelný u konvenční (KT) a integrované produkce (IP) – 29,6 t/ha, respektive 30,3 t/ha
- realizační ceny na kg brambor u konvenční a integrované produkce kolísaly v rozmezí 3,38–3,19 Kč/kg
- IP vykazuje výrazné úspory v položkách spotřeba minerálních hnojiv a prostředků chemické ochrany brambor oproti KT (1 533 Kč, respektive 5 767 Kč/ha brambor).
- náklady na provoz vlastní mechanizace byly u IP vyšší o 1 524 Kč/ha (mechanické ukončení vegetace)
- úplné vlastní náklady na ha brambor byly u KT 88 337 Kč, u IP 72 987 Kč. Úplné vlastní náklady na t brambor byly vyšší u KT s 2 984 Kč/t než u IP (2 379 Kč/t).
- míra rentability výroby bez započtení provozních dotací byla vyšší u IP (+34,3 %), než u konvenční technologie (+13,4 %)

Integrovaná produkce brambor vykazuje srovnatelnou úroveň produkce i srovnatelné tržní výkony. Úplné vlastní náklady na ha i t brambor jsou však významně nižší oproti konvenční technologii (o 17,4%, respektive o 20,3%) zejména pro nižší náklady na nákup minerálních hnojiv a prostředků chemické ochrany rostlin (snížené dávky N, snížené dávky herbicidů). Je třeba ale dodat, že jde pouze o výsledky poloprovozních pokusů u jednoho pěstitele brambor.

Budoucí pěstitel konzumních brambor zapojený v systému integrované produkce bude muset splnit řadu požadavků, jak vyplývá z její definice. V případě zařazení konzumních brambor do systému integrované produkce platby z titulu „Agroenvironmentální opatření“ Programu rozvoje venkova (PRV) pak pěstitel obdrží finanční prostředky (dotace). Platby se poskytují ročně a kompenzují v plné výši či částečně dodatečné náklady, které vychází z dodatečných činností či nákladově náročnějších činností prováděných v IP hospodaření oproti konvenčnímu či běžnému hospodaření. Pro konzumní brambory byly tyto dodatečné náklady vyčísleny na 13 tis. Kč/ha. Zahrnují např. rozbory vzorků půdy na stanovení obsahu těžkých kovů a N_{min} , rozbory vzorků brambor na stanovení těžkých kovů a glykoalkaloidů, využívání metod prognózy a signalizace u plísňě bramboru, každoroční školení pěstitelů brambor o zásadách integrované produkce apod.

SOUHRN

Z hodnocení údajů o ekonomice výroby brambor a o rentabilitě pěstování brambor vyplývá, že situace není s výjimkou posledního hodnoceného roku (2011) tak pesimistická, jak se občas uvádí v různých sdělovacích prostředcích. Výrobu brambor budou vždy provázet značné výkyvy realizačních cen, ale to je realita našeho vstupu do EU a volného evropského trhu se zemědělskými komoditami. Musíme si také zvyknout na to, že farmářskou cenu brambor již neovlivňuje pouze situace v zemích EU – 5 (zejména v Německu), ale politika obchodních řetězců v ČR. Například v hospodářském roce 2012/13 při porovnání s cenami uvedenými v jednotlivých zemích EU-5 je cena našich prvovýrobců zhruba na 70% úrovně například německých farmářů. Nabízí se otázka proč. Odpovědí může být několik, ale pravděpodobně rozhodující roli hrají nadnárodní obchodní řetězce, které v podstatě svým dodavatelům určují jejich farmářskou cenu. A protože skrze tyto řetězce prochází až 80% produkce brambor, je zřejmé, proč je česká farmářská cena tak nízká.

Pěstitel brambor by měl určitě věnovat pozornost sledování ekonomických ukazatelů výroby brambor a hodnotit je v delší časové řadě. Z ekonomických analýz vyplývá řada závěrů a doporučení, které je třeba využívat v dalším období. Nejčastějším argumentem, kterým podporují pěstitelé brambor každoroční snižování ploch brambor, je ekonomická náročnost jejich výroby, tzn. vysoká nákladovost výroby. Proto je třeba se zaměřit na jednotlivé nákladové položky variabilních nákladů a zde hledat rezervy, úspory. Aby bylo naše bramborářství konkurenceschopné vůči okolním zemím EU, je určitě zapotřebí koncentrovat a specializovat výrobu brambor, zvýšit produkci a zlepšit její kvalitu. Toho lze dosáhnout pouze investicemi do moderních technologií pěstování, skladování a zpracování brambor. Určitou šancí pro pěstitele může být i integrovaná produkce brambor, která na jedné straně klade na pěstitele vyšší nároky, na druhé straně tyto nároky kompenzuje pomocí dotačních prostředků.

Osobně si však myslím, že základem úspěšného pěstování brambor jsou dobře fungující dodavatelsko-odběratelské vztahy mezi výrobcem (pěstitelem) brambor a odběratelem, popř. zpracovatelem jeho produkce a samozřejmě i obchodníkem.

PODĚKOVÁNÍ

Autor děkuje za cennou spolupráci při získávání provozních a ekonomických údajů vybraným členům Bramborářského kroužku a za podporu VÚB při poradenství činnosti.

Zpracováno s podporou výzkumného projektu č. QI101A184 „Technologie pěstování brambor – nové postupy šetrné k životnímu prostředí“ uděleného Mze ČR.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Čížek, M. (2009): Ekonomika pěstování brambor. Praktické informace VÚB Havlíčkův Brod, 26, ISBN 978-80-86940-21-2.

Novák, J., Hanibal, J., Kubíková, Z. (1998): Příspěvek na úhradu a možnosti jeho využití v podmínkách českého zemědělství. VÚZE Praha, 48 s., ISBN 80-85898-69-1.

www.cszo.cz/csu: Odhady sklizně - Operativní zpráva k 15. 10. 2012

www.cszo.cz/csu: Ceny zemědělských výrobců v zemědělství.

Řada PRAKTICKÉ INFORMACE – EKONOMIKA PĚSTOVÁNÍ BRAMBOR.

Vydal Výzkumný ústav Bramborářský Havlíčkův Brod, s.r.o.

Poradenský svaz Bramborářský kroužek,

Dobrovského 2366, CZ-580 01 Havlíčkův Brod.

Číslo 43, 2. aktualizované vydání (2013). Náklad 1 000 výtisků.

Grafická úprava Jiří Trachtulec. Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

Zpracováno s podporou výzkumného projektu č. QJ101A184

„Technologie pěstování brambor – nové postupy šetrné k životnímu prostředí“
uděleného Mze ČR.

ISBN 978-80-86940-47-2

www.vubhb.cz